

1. Наприкінці XIX – на початку XX століть система міжнародних відносин стала більш складною та вибухонебезпечною. Це пояснюється наступним.

По-перше, на міжнародній арені з'явилися нові потужні сили. В Європі в наслідок завершення процесів об'єднання на європейську та світову політичну арену вийшли оновлені Німеччина та Італія в якості рівноправних суб'єктів міжнародних відносин. Зіткнення їх інтересів з Англією, Францією, Росією, Австро-Угорщиною та іншими провідними країнами було незаперечним.

По-друге, в Азії на перші ролі претендувала Японія, що зіштовхувало її інтереси з інтересами Росії, Англії, Німеччини, Франції та США.

По-третьє, у центрі конфліктів опинилася Османська імперія, яка займала величезні території у Північній Африці, на Близькому Сході, у Південно-Східній Європі, що стали об'єктами «розподілу».

По-четверте, найбільш гострі зіткнення та конфлікти були зв'язані з боротьбою за колонії, за сфери впливу. Експансія, намагання до загарбань територій виправдовувались націоналістичними і геополітичними теоріями та ідеями (пангерманізм, панамериканізм, пантюркізм, японська ідея «Великої Азії» тощо). Силова політика суміщалася з таємною дипломатією, договорами, завуальованими і наявними компромісами, маневрами та відповідною «грою».

Рухові до світової війни сприяли локальні війни. Їх можна виділити, при наймі, три.

Ще у 1849 році США запропонували Іспанії продати їм Кубу за 100 млн. доларів. Цього не відбулося. У *квітні 1898 року* США

розпочинають війну проти Іспанії і дуже швидко отримують перемогу, розгромивши іспанський флот. «Незалежна» Куба стала американською напівколонією. Саме так іспансько-американська війна відмітила нову межу в історії міжнародних відносин: ця **війна стала першою**, але не останньою війною за перерозподіл світу.

Друга війна, пов'язана з колоніальним розподілом світу, була розв'язана Англією проти двох бурських республік на півдні Африканського континенту – **англо-бурська війна (1899-1902рр)**. Сили супротивників були нерівними. Бури потерпіли поразку, а їх республіки приєдналися до британських колоній.

Третьою була російсько-японська війна 1904-1905рр. за перерозподіл територій та сфер впливу на Далекому Сході. В цій війні Англія та США були на боці Японії. Руками японців вони намагалися послабити Росію. З цією метою Англія у 1902 році заключила англійсько-японський союз, а США допомогли Японії у 1905 році забезпечити вигідні умови мирного договору з Росією.

До початку ХХ ст.. в Європі склалися два головних військово-політичних союзи. Перший – **Троїстий** союз Німеччини, Італії та Австро-Угорщини було сформовано у **1882 році**, потім його було поновлено у **1892 році**; проіснував до **1915 року**, коли з нього вийшла Італія.

Складові частини другого союзу – **Антанти** (Англія, Франція, Росія) були наступними:

- а) оформлення у 1891-1893рр. за допомогою воєнно-політичної конвенції французько-російського союзу;
- б) у квітні 1904 року Англія та Франція підписали «сердечну угоду» - **«antent cordiale»** - договір Антанти, секретні статті якого передбачали погодження щодо розподілу колоніальних сфер впливу (Франція обіцяла не втручатися у справи Англії в Єгипті; Велика Британія погоджувалась з діями Франції у Марокко);

в) **31 серпня 1907 року** була підписана англійсько-російська конвенція про розмежування сфер впливу в Ірані, Афганістані та Тибеті. Створення *Антанти* було завершено.

Протистояння Троїстого союзу та Антанти проявилось у Балканських війнах. Після младотурецької революції 1908 року крах Османської імперії прискорився. У 1908 році Австро-Угорщина проголосила про анексію Боснії та Герцеговини. В той же час про повну незалежність заявила й Болгарія. Анексія Австро-Угорщиною двох слов'янських провінцій викликала кризу у відносинах на Балканах: Сербія засудила анексію, Росія підтримала Сербію. Німеччина, навпаки, підтримувала Австро-Угорщину.

У кінцевому варіанті, не отримавши підтримки Франції та Англії, Росія санкціонувала анексію.

29 вересня 1911 року почалася італійсько-турецька війна: італійський десант висадився у Північній Африці та в результаті бойових дій з турецькими військами захопив частину Лівії. На Балканах в цей час склався союз трьох країн – Болгарії, Сербії та Греції – з метою відібрати у Туреччині Македонію.

Війна проти Туреччини почалася у **жовтні 1912 році**. Головною силою союзницької армії були болгарські частини, вони й нанесли вирішальний удар по турецькій армії; союзники підійшли до Константинополю. **28 листопада 1912 року** незалежність проголосила Албанія.

21 квітня 1913 року було підписано перемир'я, а **30 травня 1913 року** – Лондонський мирний договір: вся територія європейської Туреччини переходила до переможців.

Перша Балканська війна 1911 – 1912 років призвела до зміни співвідношення сил на Балканах. Посилення Сербії, з іншого боку, послабило вплив Австро-Угорщини та Туреччини. Австро-угорська та німецька дипломатія направила всі зусилля для того, щоб розірвати союз, який

заснували слов'янські держави і Греція у боротьбі за визволення Балкан від турецького гноблення. Головним для них було роз'єднати союз Болгарії та Сербії. Цьому сприяли шовіністичні амбіції деяких монархів балканських країн. Наприклад, болгарський цар Фердинанд мріяв про створення «Великої Болгарії», тому його вимоги щодо розподілу Македонії були занадто перебільшеними. Заручившись підтримкою Австро-Угорщини та Німеччини, Болгарія **29 червня 1913 року** розгорнула військові дії проти сербів та греків. Так почалася **друга Балканська війна**. Але обіцяна допомога не була надана і Болгарія досить швидко була розбита і запросила миру. **10 серпня 1913 року** у Бухаресті було підписано мирний договір: Сербія, Греція, Туреччина і Румунія отримали територіальні **«надбання»**. Таким чином, карту Балкан знову «перекроїли», а ворожнеча, інтриги, дипломатична гра перетворили Балкани на слабкий ланцюжок міжнародних відносин, де перетиналися інтереси майже всіх провідних європейських країн та Туреччини.